Enw'r Ymgeisydd	Rhif y Ganolfan	Rhif yr Ymgeisydd

CYD-BWYLLGOR ADDYSG CYMRU | WELSH JOINT EDUCATION COMMITTEE

Tystysgrif Gyffredinol Addysg Uwchradd | General Certificate of Secondary Education

CBAC WJEC

165/52

HANES

MANYLEB A: ASTUDIAETHAU MANWL AC AMLINELLOL O AGWEDDAU AR HANES CYMRU/LLOEGR A'R BYD
MANYLEB B: ASTUDIAETHAU MANWL A THEMATIG AC ASTUDIAETHAU O DDATBLYGIAD O AGWEDDAU AR HANES CYMRU/LLOEGR A'R BYD

PAPUR 1

ASTUDIAETH FANWL

02 – MUDIADAU'R BOBL YNG NGHYMRU A LLOEGR, 1815-1845

P.M. DYDD GWENER, 9 Mehefin 2006

1 awr (o arholiad 2 awr)

Cwestiynau a atebwyd	Swyddfa'n unig
Cw.1 (Gorfodol)	/20
Cw.	/25
CYFANSWM	/45

CYFARWYDDIADAU I YMGEISWYR

Ysgrifennwch eich enw, rhif y ganolfan a'ch rhif ymgeisydd yn y blychau ar ben y dudalen hon.

Atebwch Gwestiwn 1 (Adran A) **a** *naill ai* Cwestiwn 2 *neu* Gwestiwn 3 o Adran B.

Ysgrifennwch eich atebion ar y llinellau yn y llyfryn hwn. Defnyddiwch dudalennau ychwanegol os nad yw'r llinellau a ddarparwyd yn y llyfryn hwn yn ddigon. Ysgrifennwch eich enw ar bob tudalen ychwanegol a nodwch yn glir rif y cwestiwn rydych yn ei ateb. Rhowch eich tudalennau ychwanegol y tu mewn i'r llyfryn hwn.

GWYBODAETH I YMGEISWYR

Dangosir nifer y marciau sydd ar gael mewn cromfachau ar ddiwedd pob cwestiwn neu ran-gwestiwn.

Cewch farciau am ansawdd eich cyfathrebu ysgrifenedig.

I ennill y marciau llawn ar gyfer unrhyw gwestiwn, rhaid i'ch atebion fod yn berthnasol a rhaid iddynt wneud defnydd llawn o'r wybodaeth a ddarparwyd.

Ym mhob achos dylech gefnogi eich atebion trwy gyfeirio at eich gwybodaeth a'ch dealltwriaeth o'r pwnc a ddewiswyd.

Ni roddir tystysgrif i ymgeisydd a geir yn ymddwyn yn annheg yn ystod yr arholiad.

Examiner only
Arholwr yn unig

Atebwch Gwestiwn 1 yn Adran A a **naill ai** *Cwestiwn 2* **neu** *Gwestiwn 3 yn Adran B*.

ADRAN A

(GORFODOL)

1. Mae'r cwestiwn hwn yn sôn am brotest mewn ardaloedd gwledig.

Astudiwch y ffynonellau isod ac yna atebwch y cwestiynau sy'n dilyn pob ffynhonnell. [20]

<u>Ffynhonnell A</u>

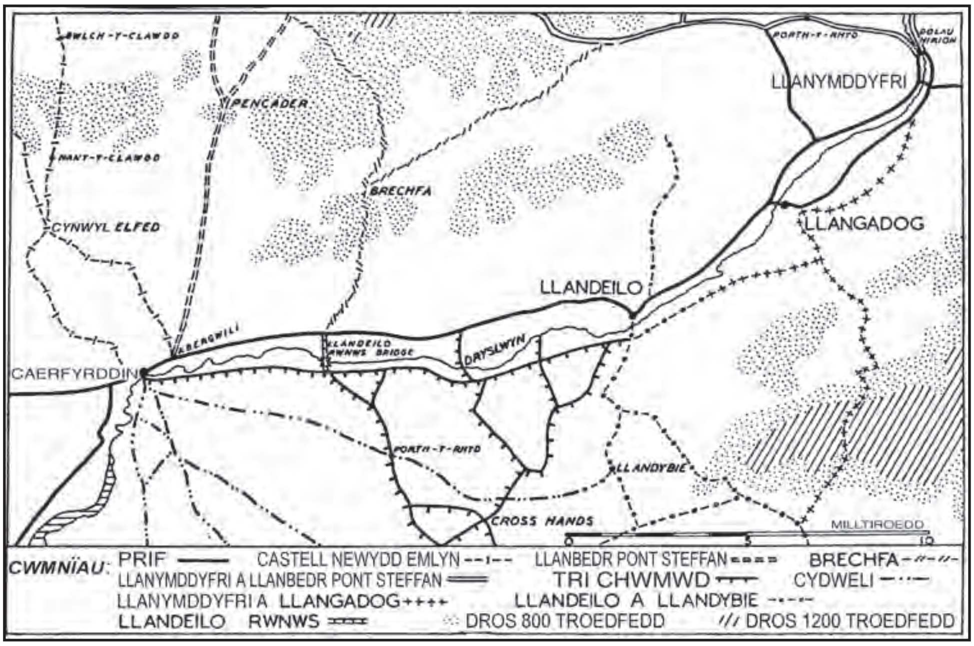

[Map yn dangos y cwmnïau tyrpeg yn ardal Caerfyrddin]

(a) Defnyddiwch Ffynhonnell A, a'r hyn rydych chi'n ei wybod, i ddisgrifio'r system dyrpeg. [3]

....

....

....

....

....

....

....

....

....

Examiner only
Arholwr yn unig

Ffynhonnell B

> Digwyddodd Terfysgoedd Rebeca o ganlyniad i dlodi mawr a effeithiodd ar y gymuned amaethyddol yn ne-orllewin Cymru ar ddiwedd y 1830au a dechrau'r 1840au. Roedd cynaeafau 1837 a 1838 wedi bod yn wael iawn, a'r tri thymor o 1839 i 1841 oedd y rhai mwyaf gwlyb o fewn cof.

[O lyfr David Howell, *The Rebecca Riots* (1988)]

(b) Defnyddiwch y wybodaeth yn Ffynhonnell B, a'r hyn rydych chi'n ei wybod, i egluro'r rhesymau dros y protestio mewn ardaloedd gwledig ar ddiwedd y 1830au a dechrau'r 1840au. [4]

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

Ffynhonnell C

Parhaodd y tanio am ryw ddeng munud a thaniwyd 60 neu 70 o ergydion. Gwelais William Hugh yn croesi'r ffordd i'r cae a'r milwyr yn ei ddilyn. Cafodd ei ddal ar waelod y rhiw. Roedd yn gwisgo dillad menyw ac roedd ei wyneb wedi'i dduo. Pan gyrhaeddais dollborth Pontarddulais, gwelais fod y cwbl wedi'i chwalu, gyda ffenestri'r Tolldy a'r holl ystafelloedd y tu mewn iddo wedi'u dinistrio'n llwyr. Yno, ar y llawr, gwelais dri o'm cyd-derfysgwyr wedi'u dal mewn cyffion *(handcuffs)*.

[Tystiolaeth a roddwyd i'r ynadon gan William Chambers yn ystod ei brawf yn dilyn yr ymosodiad ar dollborth Pontarddulais (Medi 1843)]

(c) Pa mor ddefnyddiol yw Ffynhonnell C fel tystiolaeth i hanesydd sy'n astudio methiant terfysgwyr Rebeca?
Eglurwch eich ateb trwy ddefnyddio'r ffynhonnell a'r hyn rydych chi'n ei wybod. [5]

Examiner only
Arholwr yn unig

Ffynhonnell CH

> Oherwydd y cyhoeddusrwydd a roddwyd i Derfysgoedd Rebeca gan *The Times* yn fwy na dim, penodwyd tri chomisiynydd arbennig i gynnal ymchwiliad i'r terfysgoedd. O ganlyniad i hynny, rhoddwyd mesur tyrpeg gerbron y Senedd a daeth yn ddeddf ym mis Gorffennaf 1844. Cafodd y tollau eu symleiddio a'r doll ar galch ei haneru. Roedd Rebeca wedi ennill buddugoliaeth sylweddol.

[Yr hanesydd, David Williams, yn ei werslyfr cyffredinol, *Modern Wales* (1962)]

(ch) Yn Ffynhonnell CH mae'r awdur yn dweud bod terfysgoedd Rebeca wedi bod yn llwyddiannus.
A yw hynny'n ddehongliad dilys?
Yn eich ateb dylech ddefnyddio'r hyn rydych chi'n ei wybod am y testun, cyfeirio at y ffynonellau eraill sy'n berthnasol yn y cwestiwn hwn ac ystyried sut y daeth yr awdur i'r dehongliad hwn. [8]

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

Trosodd

Examiner only
Arholwr yn unig

ADRAN B

Atebwch **naill ai** *Cwestiwn 2* **neu** *Gwestiwn 3*.

2. Mae'r cwestiwn hwn yn sôn am dwf radicaliaeth, 1815-1822.

Astudiwch y wybodaeth isod ac yna atebwch y cwestiynau sy'n dilyn. [25]

GWYBODAETH

Roedd llawer o aflonyddwch a phrotest yn y cyfnod 1815-1822. Mae'r darlun hwn yn dangos Cyflafan Peterloo.

(a) (i) Beth oedd Cyflafan Peterloo? [2]

....

....

....

....

....

....

Examiner only
Arholwr yn unig

(ii) Eglurwch y sefyllfa ar ôl y rhyfel yng Nghymru a Lloegr ar ôl 1815. [4]

(iii) Pa mor bwysig oedd Henry 'Orator' Hunt yn y mudiad radicalaidd? [5]

Examiner only
Arholwr yn unig

(b) (i) Disgrifiwch Gynllwyn Cato Street, 1820. [3]

(ii) Eglurwch pam y cafodd y Chwe Deddf eu pasio gan y llywodraeth yn 1819. [4]

Examiner only
Arholwr yn unig

(c) A oedd twf radicaliaeth rhwng 1815 a 1822 o fudd i'r gweithwyr?
Eglurwch eich ateb yn llawn. [7]

Examiner only
Arholwr yn unig

3. Mae'r cwestiwn hwn yn sôn am Wrthryfel Merthyr, 1831.

Astudiwch y wybodaeth isod ac yna atebwch y cwestiynau sy'n dilyn. [25]

GWYBODAETH
Roedd gan weithwyr Merthyr lawer o gwynion a wnaeth iddynt godi terfysg *(riot)* yn 1831. Un o'r cwynion hynny oedd y system dryc. Mae'r ffotograff hwn yn dangos tocyn (arian tryc) a dalwyd i'r gweithwyr.

(a) (i) Beth oedd y Llys Deisyfion *(Court of Requests)*? [2]

....

....

....

....

....

....

Examiner only
Arholwr yn unig

(ii) Eglurwch pam roedd gweithwyr Merthyr yn casáu'r siopau tryc. [4]

(iii) Pa mor bwysig oedd diwygio'r senedd wrth achosi Gwrthryfel Merthyr? [5]

Examiner only
Arholwr yn unig

(b) (i) Disgrifiwch beth a ddigwyddodd i Richard Lewis (Dic Penderyn) ar ôl Gwrthryfel Merthyr. [3]

....

....

....

....

....

....

....

....

....

(ii) Eglurwch pam roedd William Crawshay yn benderfynol o roi diwedd ar Wrthryfel Merthyr. [4]

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

Examiner only
Arholwr yn unig

(c) A ddaeth Gwrthryfel Merthyr ag unrhyw fanteision i weithwyr Cymru? Eglurwch eich ateb yn llawn. [7]